

Navracsics Tibor

Akik a Bizottságnál is aktívabbak a jogállamiság számonkérésében

Az Európai Parlament az Európai Unió egyetlen olyan intézménye, amely kifejezetten pártpolitikai jellegű, és – legalábbis ambíciói szerint – az európai polgárság képviselőjét látja el. Jó okkal gondolhatjuk tehát, hogy egy pártképviselőtlen alapuló intézményben a viták is döntő mértékben pártpolitikai jellegűek. Nem meglepő: így történik ez a nemzeti parlamentekben, ahol megszokhattuk már, hogy a vitákat pártpolitikai metszetben értelmezzük, mint ahogyan azt is, hogy az ottani szellemi küzdelmek kimenetelét végső soron a pártok közötti erőviszonyok és a többség/kisebbség aránya határozza meg.

Az Európai Parlament azonban – ellentétben a nemzeti szintű törvényhozásokkal – nem hagyja magát beszorítani a politikai intézmény skatulyájába, és úgy érzi, hogy a pártok közötti törésvonalak fölé emelkedve akár alkotmányossági és alkotmányjogi kérdésekben is illetékes állást foglalni. Az utóbbi időben egyre bátrabban teljesíti ki ezt a törekvését az egyes tagállamok jogállamisági helyzetének értékelése révén. Bár a pártpolitikai jelleg már a viták napirendre tűzésekor nyilvánvaló, ennek ellenére a testület bátran foglal állást az egyes tagállamokban érvényesülő jogállami normákról, és ítéli el a terítékre kerülő kormányokat.

Mi érthető okokból elsősorban a Magyarországgal kapcsolatos vitákra figyelünk, és talán az is természetes, hogy ez alapján az az érzés alakul ki a magyar közvéleményben, hogy az Európai Parlament csakis és kizárólag a magyar jogállamisági helyzetet tünteti ki figyelmével. Az érzése annyiban jogos, hogy talán Magyarország az a tagállam, amelyik a legtöbbször szerepelt már eddig is a parlament napirendjén. Ez azonban nem jelent kizárólagos státuszt.

Hozzánk hasonló népszerűségnek örvendett az európai honatyák körében Lengyelország is, amely a Jog és Igazságosság által vezetett kormány időszaka alatt – 2015 és 2023 között – szintén sokszor hívta fel magára az Európai Parlament figyelmét. Érdekes azonban az utóbbi évek vitáit legalább egy pillantás erejéig felmérni, hogy rögtön láthassuk, az Európai Parlament korántsem csak Lengyelországot és Magyarországot, és még csak nem is kizárólag a közép- és kelet-európai tagállamokat tünteti ki kritikus figyelmével.

Így fogadott el 2018. november 13-án állásfoglalást¹ a jogállamiság helyzetéről Romániában, amely több hónapos vita- és eszmecsere-sorozatot zárt le. A dokumentum aggodalmát fejezi ki a sajtószabadság romániai helyzete, valamint a hivatali korrupció és az igazságszolgáltatás függetlenségének sérülékenysége miatt, és felszólítja a román kormányt, hogy haladéktalanul tegyen lépéseket az aggályok eloszlására, valamint a független intézmények megerősítésére.

Nem kell azonban az időben ilyen távol visszamennünk, hogy felmérhessük az Európai Parlament aktivitását a jogállamiság követelményeinek számonkérése területén. Ha csak az elmúlt fél év vitáit és parlamenti állásfoglalásait tekintjük át, akkor is azt láthatjuk, hogy Magyarországon kívül más országokat is kitüntető figyelemben részesítenek az európai parlamenti képviselők.

Így a tavaly október 19-én a máltai jogállamiságról elfogadott állásfoglalásukban² nem kevesebb mint huszonhat pontban sorolták fel kritikáikat a máltai hatóságok magatartását és az országban található jogállamisági állapotokat illetően. A konkrét vádak a romániaihoz – vagy éppen a magyarországihoz – hasonlóak: a sajtószabadságot a politika részéről érő fenyegetések, a hivatali korrupció magas szintje, az igazságszolgáltatás függetlenségének részlegessége vagy éppen sérülékenysége mind szerepel a felsorolásban.

2023 novemberében Spanyolország szerepelt³ az Európai Parlament plenáris ülésének napirendjén, ahol a jogállamisági helyzet áttekintése során különösen arra a megállapodásra összpontosított, amelyet a választások után a spanyol szocialisták kötöttek a katalán függetlenséget támogató párttal. Ennek értelmében amnesztiát biztosítottak volna azoknak a katalán függetlenségpárti politikusoknak, akiket korábban a spanyol bíróságok alkotmányellenes tevékenység miatt ítélték börtönbüntetésre.

Még tavaly decemberben folytattak vitát⁴ az európai parlamenti képviselők a szlovák jogállamiság helyzetéről, az erről szóló határozatot már idén fogadták el. Itt elsősorban a korrupció veszélyére figyelmeztettek, de az aggódásból kijutott a szlovákiai sajtószabadságnak is.

¹ Az Európai Parlament 2018. november 13-i állásfoglalása a jogállamiságról Romániában (2018/2844(RSP)) 2018.

² Az Európai Parlament 2023. október 19-i állásfoglalása a máltai jogállamiság helyzetéről hat évvel Daphne Caruana Galizia meggyilkolása után, valamint az újságírók védelmének szükségességéről (2023/2901(RSP)) 2023.

³ Rule of Law in Spain: MEPs to Assess The Governmental Agreement 2023.

⁴ Parliament Concerned About the Rule of Law in Slovakia 2024.

A sort eddig Görögország zárja, amellyel kapcsolatban február 7-én fogadott el az Európai Parlament állásfoglalást,⁵ ahol a képviselők komoly aggodalmukat fejezték ki az Európai Unió értékeinek érvényesülésére leselkedő veszélyek kapcsán. A sajtószabadság, a korrupció, a hatalmi ágak függetlenségének sérülékenysége, a migránsokkal való bánásmód, valamint a magánélet védelmének hiányosságai mind szerepelnek a vádpontok között, belesimulva az Európai Parlament általános jogállamisági aggályainak sorába.

Láthatjuk tehát, hogy miközben a jogállamiság témájának megítélésére sokkal inkább felkészült Bizottság, sőt még a tagállamok képviselőit ellátó Tanács is meglehetősen óvatos jogállamisági kérdésekben, az Európai Parlament a kontárok bátorságával alakít ki megsemmisítő véleményt az egyes tagállamok belső viszonyairól. Teszi mindezt pártpolitikai alapon, hiszen az állásfoglalások elfogadásához szükséges többséget a politikai csoportok szavazatai adják össze.

Ezek az állásfoglalások talán hasznos eszközök lehetnek a tagállamok belpolitikai csatározásaiban. Egyvalami azonban biztos: nem járul hozzá a jogállamiság kérdéskörének szakmai megközelítéséhez.

2024. február 22.

Felhasznált irodalom

- Az Európai Parlament 2018. november 13-i állásfoglalása a jogállamiságról Romániában (2018/2844(RSP)) (2018). *Európai Parlament*. Online: https://europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0446_HU.html
- Az Európai Parlament 2023. október 19-i állásfoglalása a máltai jogállamiság helyzetéről hat évvel Daphne Caruana Galizia meggyilkolása után, valamint az újságírók védelmének szükségességéről (2023/2901(RSP)) (2023). *Európai Parlament*. Online: https://europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0374_HU.html
- Parliament Concerned About the Rule of Law in Slovakia (2024). *European Parliament*, 2024. január 17. Online: <https://europarl.europa.eu/news/en/press-room/20240112IPR16770/parliament-concerned-about-the-rule-of-law-in-slovakia>
- Parliament Concerned About Very Serious Threats to EU Values in Greece (2024). *European Parliament*, 2024. február 7. Online: <https://europarl.europa.eu/news/en/press-room/20240202IPR17312/parliament-concerned-about-very-serious-threats-to-eu-values-in-greece>
- Rule of Law in Spain: MEPs to Assess The Governmental Agreement (2023). *European Parliament*, 2023. november 16. Online: <https://europarl.europa.eu/news/en/agenda/briefing/2023-11-20/10/rule-of-law-in-spain-meps-to-assess-the-governmental-agreement>

⁵ Parliament Concerned About Very Serious Threats to EU Values in Greece 2024.